

УДК 316.723

СОЦІОКУЛЬТУРНЕ СЕРЕДОВИЩЕ НЕФОРМАЛЬНОГО ОБ'ЄДНАННЯ МОЛОДІ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Свген Роздимахааспірант, ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»
м. Слов'янськ Донецької області, Україна

Анотація. У статті проаналізовано соціокультурне середовище як простір і система розгортання сенсів і художніх рівнів в неформальному русі з урахуванням специфіки неформального середовища і когнітивних процесів у цьому середовищі. Здійснено аналіз диференціальної ролі наповнення соціокультурного середовища неформального об'єднання. Проаналізовано взаємний вплив культурного і соціального з урахуванням психологічних і ментальних характеристик субкультури. У статті автор описує процеси взаємообумовленості наповнення неформального об'єднання в єдності його складових. З'ясовано роль культурного наповнення в процесах існування певного неформального об'єднання і з педагогічних позицій досліджено особливості активності всередині субкультури.

Ключові слова: неформальне об'єднання; субкультура; соціокультурне середовище; культурний простір; пасіонарність.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Соціокультурне наповнення кожного неформального руху є і виявом його пасіонарності. Саме у виявленні себе, у соціальній специфіці проявляється тип і характер темпераменту неформала. Культурне поле неформального об'єднання певною мірою формує їх соціальну активність, направляючи в специфічне русло. Виявлення себе через культуру проходить із широким залученням власного Я, колективне когнітивне поле певною мірою справляє враження, як і оточення неформала – навколишнє середовище, художня епоха, які мають потужний вплив на формування специфіки неформальних об'єднань. Групова діяльність у неформальних рухах пов'язана не лише з художнім чи іншим виявом власної специфічності, а й із глибинною соціокультурною рефлексією. Саме соціальне оточення і його специфіка певною мірою виступають парадигмою в їх специфічності (поряд із глибинними особистими якостями Я, екзистенційним). Соціум неформалів просякнутий їхньою культурою, але і культура просякнута соціальним.

Соціокультурний вияв неформального об'єднання є виявом його світоспоглядання, соціальні відносини просякнуті специфічними характеристиками існування цієї групи. І також піддаються рефлексії. В аналізі соціокультурного поля можна виявити низку особливостей функціонування неформального об'єднання, показати соціальний організм неформального об'єднання в його специфіці й виявах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема вивчення соціокультурного середовища здійснювались В. Абросімовим, Є. Борисовою,

Ф. Діденко, Н. Єрохіною, Є. Куліковим, А. Латугіною, А. Лосинською, Є. Малаховою, Е. Салахетдіновим, М. Солодовою, О. Старічковою, Д. Орловим, В. Чернишенко, Л. Шабановим та іншими дослідниками.

Вивчення соціокультурного середовища неформального руху здійснюється дослідниками з різних поглядів, розглядаючи різноманітні аспекти, сторони неформального руху – соціальне і культурне середовище, ментальність, художня і естетична складова, питання філософії і психології в неформальному русі. Орієнтація спільноти та суспільства в тенденціях функціонування й розвитку неформальних об'єднань постає актуальним запитом через необхідність розуміння тенденцій розвитку сучасного суспільства і молоді зокрема, що стає однією з рушійних сил неформальних об'єднань. У вивченні неформальних рухів дослідники розглядають різні аспекти. А вливається в неформальний рух часто найактивніша молодь, що прагне через неформальну діяльність реалізувати себе й оформлює свій порив у руслі соціокультурного середовища своєї групи. А активність обумовлюється специфікою, порив характеризує людину. Тому вивчення специфіки неформального об'єднання молоді постає важливою історико-педагогічною проблемою.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета статті – описати специфічне соціокультурне середовище неформального руху та його існування в межах реалізації прагнення його членів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ідейне наповнення і розгортання сенсів проходить у неформальному русі, у певній динаміці. Семіосфера наповнення субкультури, її соціосеміотика в оформленні руху створює визначену групу людей із певною ідеологією і окремим стилем. Реалізація і творення соціосеміотичного простору наповнення неформального руху сприймається спільнотою як стиль життя. Його конкретизація проходить через специфіку соціальних взаємодій, що впливає і формує процеси комунікації – вербальної і невербальної [7]. Л. Шабанов акцентує увагу на важливості нонконформізму в неформальному русі. За допомогою альтернативи й усвідомленої неформальності, поділу на різні угруповання за культурними вподобаннями здійснюється соціалізація, адже людина знаходить в альтернативі своє і стверджується у власному захопленні, у самоусвідомленні й у бажаній соціалізації [10].

В. Чернишенко зазначає, що вивчення екзистенційних основ неформального руху дозволить розкрити суть сучасного світу, що втратив сенс для молоді і зрозуміти, чому абсурдна свідомість молоді не лише фіксує розпад звичних зв'язків дійсності, але й у не меншому ступені йому сприяє [8].

У межах діалогу семіосфер культури базова культура постає ядром, а неформальна культура належить до периферії з їхньою постійною взаємодією. Семіосфери базової культури і неформальних об'єднань взаємодіють,

аналізуючи надбання один одного [2]. Те саме проходить у зв'язках семіосфер неформальних об'єднань у відносинах один з одним.

У межах відносин у самій субкультурі, услід за дослідниками Дж. Вільямсом і О. Чибісовою, можна виділити мікро-, мезо- і макрорівні [9]. На мікрорівні (міжособистісному рівні) субкультури спілкуються між собою не всім тотальний об'ємом власної культури. Це схеми і сценарії поведінки в побутових ситуаціях. Побут неформалів одного угруповання є об'єднувальним стрижнем субкультури. У побуті проявляється така собі глибинна специфічність, що імпонує конкретній групі неформалів, пов'язана і з творчістю, і з повсякденністю.

Тут наявна етнографічна специфіка субкультури, але вона зближує своїм стилем її учасників, адже вони самі прийшли до неформального об'єднання, а естетичність і вподобання є одними з найважливіших ознак прилучення людини до субкультури. Мезорівень (проміжний рівень) – це відносини певних груп неформальних об'єднань, пов'язаних між собою каналами комунікації [9]. Спілкування на цьому рівні ґрунтується на спільній діяльності, у якій проходить і передача інформації, і взаєморозуміння. Для спільних субкультур це динамічне і бажане спілкування з «родичами» зі спільної сім'ї субкультури. Наприклад, у фендом-спільноті на конвентах і зустрічах проходять інтенсивні й різноманітні творчі та побутові взаємодії між спорідненими субкультурами фендому. При цьому вони дуже переплетені. Макрорівень – це зв'язок неформального об'єднання з «великим» соціумом. Тут можливі різні варіанти від антагоністичної конфронтації до доброзичливого спілкування.

Поділ субкультур здійснювався багатьма дослідниками за дуже різними складовими. Так, дослідниця С. Левікова поділяє субкультури на «чисті» (у сенсі повні), що стають самоціллю для молодих людей, і «змішані» (неповні), участь у яких доповнює в молодій людини те, що вона недоотримала в інших спільнотах [3]. Л. Шабанов розподіляє неформальні рухи за маргінальністю на 6 груп: 1) неформали, що відкинуті соціумом; 2) неформали прямого політичного толку; 3) неформали креативного характеру; 4) неформали непрямого політичного толку, візіонери; 5) неформали неполітичного толку; 6) неформали конформісти [10]. О. Парфенюк розробив класифікацію субкультур за ступенем входження до них молоді: на комплексні і спеціальні субкультури. За цим поділом комплексна субкультура відрізняється цілісністю соціально-психологічних характеристик її представників. Спеціальні субкультури відрізняються схожими інтересами і дозвіллям, але соціально-психологічні характеристики можуть суттєво відрізнитись. Комплексні субкультури, за цією класифікацією, більш стійкі [7]. В. Чернишенко детально аналізує субкультури і постсубкультури [8].

Існує фундаментальна специфічність у неформальності кожної з цих груп. Саме так виражається їхня соціокультурна, а часто філософська і психологічна відмінність. Саме певна притаманна цим групам активність і діяльність, настрої

і коло інтересів певним чином окреслює їхнє культурне, ментальне поле через різні прояви активності та естетичні уподобання.

Молодіжна субкультура є ескапічною, елітарною (у сенсі «не для всіх», тому що не всі молоді люди приходять до неформальних рухів), езотерична, урбаністична культура, що створена молодими людьми для себе [3]. Дійсно, у самій структурі неформального руху є певний есканізм, утеча до прекрасного в різних формах і різноманітних проявах. В. Курчашова, вивчаючи субкультури хіпі, панків і готів відзначає, що хіпі намагалися побудувати певну утопію, власні общини з певним ідеалогічно-світоглядним устроєм, панк зосередився на боротьбі, а готика відійшла до споглядання і естетизованої похмурості [2]. Фендом взагалі у власних практиках велику увагу зосередив на мистецтві фантастичної спрямованості, однією з характеристик якого є естетизована дія і філософічність.

Індустріальні субкультури зосередились на мандрах і індустріальному вивченні задля естетичного споглядання. Тобто есканізм в різних проявах є характерним для більшості неформальних рухів. Елітарність (у сенсі «не для всіх») також характерна для неформальних рухів, адже вони фактично не займаються агітацією за свої рухи. І кількість послідовників їх мало хвилює. Специфіка неформального руху визначається особливим статусом – неформальним, котрий вона займає в системі суспільства. Також і груповою свідомістю, що акумулює специфічні цінності неформальної ідеології. Колективна поведінка, що регулюється ціннісно-нормативною системою і втілюється в кордонах малої групи, у певний спосіб життя, є специфічним способом адаптації до соціуму індивідів [11].

Неформальне товариство – це особлива соціальна мала група, що заснована на особистих стосунках і постає «ядром» метасистеми. А особистісні стосунки мають статусно-рольову структуру і засновані на харизматичному механізмі влади, тобто наявна структурована група [11].

Убачається, що загальний культурний простір у різних варіантах свого кількісного, якісного, сутнісного та іншого складу виступає на різних рівнях актуалізації та локалізації різних сенсів культурних проявів [7]. Тому в різних проявах і формах певне культурне поле серед культурного простору може локалізуватися в субкультуру. Як зазначала О. Вороніна, спостерігається діалектичний зв'язок. З одного боку, субкультурні об'єднання з'являються на противагу масовій культурі, а з іншого боку, завдяки засобам масової інформації самі стають надбанням культури мас [2]. Зазначимо, що субкультури мають власне культурне поле, а їх становлення як культури мас проходить через їхню популяризацію.

Також субкультури мають як власну культуру, так і вкорінені в загальнокультурний процес. Аналіз когнітивного рівня дослідниками рок-культури неформального руху допоміг їм виявити сенсоутворювальний механізм тестів РК (рок-культури) (можна екстраполювати цей механізм і на

інші неформальні рухи), що зароджується в колективному просторі дискурсу РК і оформлюється кінцево у вигляді ідеалогем [10]. Можна перенести реалії існування механізму сенсоутворення в межах загального для субкультури когнітивного простору на більшість субкультурних утворень. Тому зв'язок взаємодії різних рівнів культурного простору в неформальному русі знаходиться через взаємодію стихійного і пасіонарного компонентів у постійному русі і зміні. Це підкріплюється динамікою свідомості представника субкультури, специфікою уявлення його як члена неформального руху.

Як зазначає А. Лосинська, у домінувальній культурі зберігається пасіонарна меншість, у якій наявний високий рівень пасіонарної напруги. Але в домінувальній культурі його не вдається реалізувати. Рольова гра (а ми доповнюємо, що й уся неформальна діяльність) для цієї пасіонарної меншості – не втеча від реальності, а повернення до неї. Хоча зовні вбачається навпаки [4]. Це підтверджує тезу про рухливість культурного поля неформальних рухів і тенденцію до утворення нових рухів. Знаходячись у неформальному статусі, неформали йдуть на нову неформальну самореалізацію і, головне, реалізацію своїх естетичних уподобань, що отримують онтологічний статус.

Генеza субкультури обумовлена загальним розвитком культури загалом, її імперативом [6]. Так, формування вітчизняних неформальних рухів тісно пов'язане з історією розвитку ментальних і культурних змін і рухів. У неформальному русі присутній шлейф, канва, основа з культури загального великого суспільства, у якому формується певне неформальне об'єднання. Культурне поле неформального руху просякнуте загальними і специфічними потоками тотальної культури.

Неформальний рух виходить із когнітивного і ментального простору певної групи і соціуму, локалізуючись у власному культурному полі, проте загальноцивілізаційний шлейф і напрям в її основі і проявах присутній. Це не тільки загальнообов'язкова культура, а й специфічні твори і зразки певної епохи, їх настрої і вплив. Це не масова культура, яку неформальні рухи часто відкидають, а загальноментальний підтекст епохи. Тому, наприклад, вітчизняна рольова субкультура сформувалася в період нестійкості пострадянського періоду як певний синтез субкультур, альтернативних культурних норм (хіпі, панки, металісти) і субкультур досудового типу (клуби поціновувачів фантастики, туристичні об'єднання) [6]. Як зазначає В. Абросімов, аналіз соціокультурного простору неформального об'єднання з позицій культурологічного знання дозволяє дати йому характеристику як складній системі. У своєму складі вона має елементи інших культур, що включає її в загальнокультурний процес (а вона, як підсистема, була наявна в системі завжди) і специфічний культурний простір неформального об'єднання, що створений у неформальному русі для реалізації власних потреб [1].

Важливий і побут як вияв пасіонарної, свідомої і підсвідомої специфіки. Діяльність і побут часто поетизуються вербально чи невербально. Специфіка неформальних рухів проявляється і на загальних зібраннях неформалів – паті,

конах, тусах і фестах. На них проходить велика кількість взаємопов'язаних подій, які є виявом устремління неформалів і середовищем бажаної соціалізації. Тому важливе застосування етнологічних методик вивчення.

Справжня неформальність – порив, а порив пов'язаний зі специфікою особистісного. Особистісне реалізується і рветься назовні. Естетична складова субкультури – це все те, що чуттєво сприймається і осмислюється [12]. Але естетичне не лише сприймається в неформальному русі, а й іде зсередини. Естетичне сприйняття переростає в естетичне створення, і ці дві складові часто знаходяться в симбіозі один з одним – як знаходяться сприйняття і виявлення сприйняття. Пасіонарна меншість прагне реалізувати свій потяг, тому неформальний рух для неї не втеча від реальності, а повернення до неї [4]. Гра, почуття і екзистенція, реалізація власного пориву в глибинному рівні, але, здається, не стільки заради самоствердження, скільки заради «продукту» діяльності, осмислення якого стоїть у центрі уваги неформального руху.

В. Куліков стосовно музичного в культурі і процесах формування субкультурних об'єднань зазначає, що диференціальна роль музичних уподобань виявляється в розділенні суспільства неформалів на велику кількість субкультурних об'єднань на основі захоплення тим чи тим напрямом. Інтегративна роль музичних уподобань знаходить своє вираження в груповій інтеграції, що проходить на основі уніфікації низку соціокультурних ознак, що тісно пов'язані з музичними вподобаннями [5]. Можливим є екстраполювати це твердження з твердженням структури диференціації й інтеграції неформального об'єднання, яке в кожній групі субкультур проходить на основі її центру уваги – будь-то специфічні мандри і вивчення індустріального оточення в індустріальних субкультурах, спосіб зовнішнього самовираження (що відображає внутрішній настрій) в іміджевих субкультурах чи механіка як процес і об'єкт пізнання в механістичних субкультурах.

Об'єднувальний стрижень і центр уваги неформального руху зумовлює їхню диференціацію та інтеграцію. Елементи, пласти культури знаходяться на різних рівнях актуальності й актуалізації. При цьому актуальність формує як саме життя, так і звернення. О. Божок зазначає стосовно музичних неформальних об'єднань, що музика побуту (повсякденності) здійснює психологічний (сугестивна функції, створення ілюзій) естетичний і соціальний (інтегративна і комунікативна) вплив на молодь, є засобом вираження соціокультурних зв'язків і індивідуалізації [2]. Це твердження також можна перенести на реалії інших груп неформальних об'єднань, зазначивши, що ці функції і вираження індивідом себе в кожній групі субкультур є її культурним і ментальним стрижнем.

Субкультурний комплекс охоплює ціннісний, діяльнісний і символічний компоненти. Ціннісний компонент акцентує увагу на вивчення внутрішнього стрижня субкультури, яким є цінності субкультури, вираження інтересів,

потреб соціальних товариств, об'єднань, центра мотивації поведінки людини, що визначає діяльнісний і символічний характер субкультур [5].

Неформальні рухи трансформують програми під власне сегментарне середовище [5]. Постулюючи власне культурне поле, неформальні спільноти окреслюють себе. Але якщо власне емоційне поле неформального витікає із їхніх прагнень, то актуалізація неформальних культурних практик у масовій культурі (з негативними конотаціями поп-культури) здійснюється системно через створення симулякра, трансформованого для масового сприйняття продукту [8]. Але можливий і інший шлях – стихійне розчинення елементів неформальної культури в масовій культурі. За визначенням багатьох дослідників, культура – специфічна індустрія масового виробництва (масове без негативних конотацій поп-культури) [6]. Соціокультурний аналіз субкультур у культурологічному аспекті дозволив дати їхню характеристику як конструкта, який охоплює елементи інших культур і поколінь, що певним чином формують і впливають на соціокультурне середовище неформального об'єднання, що робить їх нерозривним цілим зі всією соціокультурною реальністю, і як специфічного простору, створеного самою молоддю і неформальним товариством для реалізації власних потреб, ідентифікації і самоствердження [1]. Але з того, що культура є загальним полем, у якому відбувається окреслення неформальних культурних полів, витікає і те, що неформальні культурні поля є наявними в загальному культурному полі.

Висновки. Неформальні об'єднання функціонують у сукупності тих основоположних категорій, що складають специфіку наповнення і саме виявлення внутрішнього стрижня, напряду і нахилу в специфіці субкультури. Це суміш естетичних уявлень, специфіки рефлексії в її філософському вимірі, тобто певне надбання, що походить від діяльності неформального об'єднання в сумі всіх видів їхньої активності. При цьому категорії і вияви не можна певним чином штучно розділяти – вони проявляються в гармонійному співіснуванні. Вони складають єдине полотно неформального об'єднання. Можна сказати, є його стрижнем. Виявляючи себе в пасіонарному вимірі, неформальний рух неодмінно буде постулювати власну специфічність. Ця специфічність іде від глибинного наповнення субкультури. Специфічність є виявом екзистенційного устремління. У комплексі з психологічними і соціокультурними факторами вони складають єдине полотно неформального об'єднання. Неформальний рух проявляє себе естетично. Естетичне є виявом глибокої закономірності психологічно-емоційного. Естетичне та інші види неформальної діяльності є тим виявом художньої зацікавленості, що не може не проявитись, адже походить від імпульсу неформала. Це одна із самоактуалізованих категорій і з категорій дії та творення.

У дослідженні при спробі зрозуміти вияви неформального руху можна реконструювати нахили, пасажі й настрої неформальних об'єднань. Неформальні об'єднання споріднює пошук і та специфічність, що прагне себе реалізувати. Але тут проявляється як і психологічна функція неформальних

об'єднань (рефлексія, виявлення себе), так і художньо-онтологічна (виявлення специфічного). Виявляючи свою активність, неформали та їхнє середовище функціонують у загальних процесах суспільства і культури, а розуміння їхнього середовища є важливою соціально-педагогічною проблемою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абросимов В. В. Молодёжные субкультуры в процессе развития и идентификации: дис. канд. культурол. наук / В. В. Абросимов. – Краснодар, 2006. – 150 с.
2. Божок О. І. Феномен субкультури в багатогранності буття культури/ О. І. Божок // Вісник НТУУ «КПІ». Філософія. Психологія. Педагогіка: збірник наукових праць. – 2009. – №2 (26) – С. 17 – 28.
3. Левикова С. И. Неформальная молодёжная субкультура: Монография / С. И. Левикова. – М. : Вузовская книга, 2010. – 616 с.
4. Лосинская А. Ю. Может ли игра быть искусством? / А. Ю. Лосинская // Образ и понятие в культурологии и научной онтологии. Коллективная монография. / Отв. ред. Н. В. Серов. – Санкт-Петербург : Эйдос, 2011. – С. 127 – 142.
5. Масленченко С. В. Субкультура и коммуникация: монография / С. В. Масленченко. – Минск : Институт радиологии, 2003. – 90 с.
6. Орлов Д. В. Через семь палантиров до самого Мордора: интерпретация фольклорных жанров субкультуры ролевиков/ Д. В. Орлов // Фольклор малых социальных групп: традиция и современность: сб. науч. статей. М. : Изд-во Гос. республ. Центра русского фольклора, 2008. – С. 175 – 192.
7. Сурвіляйте Д. В. Молодіжні субкультури: сутність та особливості функціонування/ Д. В. Сурвіляйте // Актуальні проблеми політики. – К., 2013. – Вип.50. – С. 187 – 192 .
8. Чернышенко В. В. Философско-антропологический анализ современных молодёжных субкультур [текст]: монография / В. В. Чернышенко. – М., 2012. – 135 с.
9. Чибисова О. В. Молодёжные субкультуры в меняющемся мире/ О. В. Чибисова // Знание. Понимание. Умение. – Комсомольск-на-Амуре, 2012, – № 3 – С. 198 – 201.
10. Шабанов Л. В. Социально-психологические характеристики молодёжных субкультур: социальный протест или вынужденная маргинальность? Монография / Л. В. Шабанов. – Томск: ТГУ, 2005 – 396 с.
11. Шевченко О. В. Молодіжні субкультура та «іміджеві маніфестації»/ О. В. Шевченко// Питання культурології. – 2014. – Вип. 30. – С. 158 – 168.
12. Шкуратенко О. В. Сучасні інтерпретації поняття кримінальної субкультури / О. В. Шкуратенко // Юридичний вісник. Повітряне і космічне право. – 2012. – № 4. – С. 138 – 142.

СОЦИОКУЛЬТУРНАЯ СРЕДА НЕФОРМАЛЬНОГО ОБЪЕДИНЕНИЯ МОЛОДЁЖИ КАК СОЦИАЛЬНО-ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ ПРОБЛЕМА

Евгений Роздымаха

аспирант, ГВУЗ «Донбасский государственный педагогический университет»
г. Славянск Донецкой области, Украина

Аннотация. В статье анализируется социокультурная среда как пространство разворачивания смыслов и художественных уровней в неформальном движении с учётом

специфики неформальной среды и когнитивных процессов в этой среде. Осуществлен анализ дифференцирующей роли наполнения социокультурной среды неформального объединения. Проанализировано взаимное влияние культурного и социального с учётом психологических и ментальных характеристик субкультуры. В статье автор описывает процессы взаимообусловленности наполнения неформального объединения в единстве его составляющих. Описана роль культурного наполнения в процессах существования определённого неформального объединения и с педагогических позиций исследовано особенности активности внутри субкультуры.

Ключевые слова: неформальное объединение; субкультура; социокультурная среда; культурное пространство; пассионарность.

SOCIOCULTURAL ENVIRONMENT OF NON-FORMAL YOUTH ORGANIZATIONS AS A SOCIAL AND PEDAGOGICAL PROBLEM

Yevhen Rozdymakha

Post-graduate Student

SHEE “Donbas State Pedagogical University”

Sloviansk, Donetsk region, Ukraine

Abstract. Sociocultural content of every non-formal movement is also the expression of its passionarity. A non-formal person's type and character of the temperament appear in expressing oneself, in the social specificity. The cultural field of the non-formal association forms their social activity in a certain way, leading them in a specific direction. Expressing oneself through the culture passes with the broad involvement of his/her own I, the collective cognitive field impresses, as the environment of a non-formal person does – the environment, the artistic era which have a powerful influence on the formation of the specificity of non-formal associations. Group activity in non-formal movements is connected not only with artistic or other expression of their own specificity, but with deep sociocultural reflection. The social environment serves as a paradigm in their specificity (along with deep personal qualities, existential identity). The society of non-formalities is permeated by their culture, but the culture is also infused with social.

Sociocultural expression of the non-formal association is the expression of its worldview, social relations are imbued with specific characteristics of the existence of this group. And they are also a subject of reflection. In the analysis of the sociocultural field it is possible to identify a number of functioning features of the non-formal association, to demonstrate the social organism of the informal association in its specificity and manifestations. The non-formal associations operate in conjunction of those important categories that make up the specific content and revealing the inner core, the direction and inclination of the subculture specifics.

Key words: non-formal association; subculture; sociocultural environment; cultural space; passionarity.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

1. Abrosimov, V. V. (2006). Molodjzhnye subkultury v processe razvitija i identifikacii [Youth subcultures in the process of development and identification]. *Candidate's thesis*. Krasnodar [in Russian].
2. Bozhok, O. I. (2009). Fenomen subkultury v bahatohrannosti buttia kultury [Phenomenon of subculture in culture existence variety]. *Visnyk NTUU “KPI” – Issue of NTUU “KPI”, 2 (26), 17–28* [in Ukrainian].
3. Levikova, S. I. (2010). *Neformal'naja molodjzhnaja subkul'tura [Non-formal youth subculture]*. Moscow : Vuzovskaja kniga [in Russian].

4. Losinskaja, A. Ju. (2011). *Mozhet li igra byt' isskustvom? [Can a game be the art?] // Obraz i ponjatie v kul'turologii i nauchnoj ontologii – An image and a concept in culturology and scientific ontology*. N.V. Serov (Ed.). – Sankt-Peterburg: Jejdos [in Russian].
5. Maslencenko, S. V. (2003). *Subkul'tura i kommunikacija [Subculture and communication]*. Minsk: Institut radiologii [in Russian].
6. Orlov, D. V. (2008). *Cherez sem' palantirov do samogo Mordora: interpretacija fol'klornyh zhanrov subkul'tury rolevikov [Through seven palinders up to Mordor: interpretation of folklore genres of the roleplayers' subculture]*. *Fol'klor malyh social'nyh grupp: tradicija i sovremennost' – Folklore of small social groups: tradition and modernity*. Moscow : Izd-vo Gos. respubl. Centra russkogo fol'klora, 175–192 [in Russian].
7. Survilaitie, D. V. (2013). *Molodizhni subkultury: sutnist ta osoblyvosti funkcionuvannia [Youth subcultures: essence and peculiarities of functioning]*. *Aktualni problemy polityky – Relevant problems of politics*, 50, 187–192 [in Ukrainian].
8. Chernyshenko, V. V. (2013). *Filosofsko-antropologicheskij analiz sovremennyh molodjozhnyh subkul'tur [Philosophical and anthropological analyses of modern youth subcultures]*. Moscow [in Russian].
9. Chibisova, O. V. (2012). *Molodjozhnye subkul'tury v menjajushhemsja mire [Youth subcultures in changing world]*. *Znanie. Ponimanie. Umenie. – Knowledge. Understanding. Skills.*, 3, 198–201 [in Russian].
10. Shabanov, L. V. (2005). *Social'no-psihologicheskie harakteristiki molodjozhnyh subkul'tur: social'nyj protest ili vynuzhdennaja marginal'nost'? [Socio-psychological characteristics of youth subcultures: social protest or forced marginality?]*. Tomsk: TGU [in Russian].
11. Shevchenko, O. V. (2014). *Molodizhni subkultury ta «imidzhevi manifestatsii» [Youth subcultures and “image manifestations”]* *Pytannia kulturolohii – Issues of Culturology*, 30, 158–168 [in Ukrainian].
12. Shkuratenko, O. V. (2012). *Suchasni interpretatsii poniattia kryminalnoi subkultury [Modern interpretations of the notion of criminal subculture]* *Yurydychnyi visnyk. Povitriane i kosmichne pravo. – Legal Bulletin. Air and Space Law*, 4, 138–142 [in Ukrainian].

Матеріали надійшли до редакції
01.11.2017 р.